

ลำดับที่ ๑๖

เรื่อง

ผลของการใช้ชุดอุ่นไอรักต่อการเกิดภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำในผู้ป่วยผ่าตัดคลอด
ทางหน้าท้องด้วยวิธีฉีดยาเข้าช่องไขสันหลัง ในห้องผ่าตัด โรงพยาบาลเสนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัย

นางพิมพ์ฉวี เตชะภัทร
นางสาวณัศนา ว่องวิทย์การ
นางสาวบุบผา แก้วภักดี

ชื่อเรื่อง

ผลของการใช้ชุดอุ่นไอรักต่อการเกิดภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำในผู้ป่วยผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องด้วยวิธีฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง ในห้องผ่าตัด โรงพยาบาลเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. ชื่อผู้วิจัย

2.1 นางพิมพ์ฉวี เตชะภัทร   หน่วยงานวิสัญญี โรงพยาบาลเสนา

2.2 นางสาวณัฏฐา ว่องวิทย์การ   หน่วยงานวิสัญญี โรงพยาบาลเสนา

2.3 นางสาวบุปผา แก้วภักดี   หน่วยงานวิสัญญี โรงพยาบาลเสนา

2. ชื่อผู้นำเสนอผลงาน   นางพิมพ์ฉวี   เตชะภัทร

3. บทนำและวัตถุประสงค์

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำ

เป็นภาวะแทรกซ้อนหลังผ่าตัดที่พบได้บ่อยซึ่งมีผลมาจากการผ่าตัดและการให้ยาระงับความรู้สึกจากการสำรวจอุบัติการณ์ภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำขณะผ่าตัดของภาควิชาวิสัญญีวิทยา

คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น   ปี2552   พบสูงถึงร้อยละ   11.2

เนื่องจากอุณหภูมิในห้องผ่าตัดจะถูกควบคุมให้อยู่ระหว่าง   20-22   องศาเซลเซียส

การให้ยาระงับความรู้สึกทั้งแบบทั่วตัวหรือฉีดยาชาเข้าไขสันหลัง

ล้วนส่งเสริมให้เกิดภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำ   โดยเฉพาะผู้สูงอายุหรือเด็กเล็ก

การผ่าตัดที่ใช้ระยะเวลาานมากกว่า   3   ชั่วโมง

การให้สารน้ำหรือเลือดทดแทนการเสียเลือดในขณะที่ผ่าตัดปริมาณมาก ๆ

ในระยะเวลาอันรวดเร็วเป็นปัจจัยเสี่ยงทั้งสิ้น

หากไม่ได้รับการดูแลทันที่อาจทำให้เกิดอันตรายต่อระบบต่างๆของร่างกายได้   ตั้งแต่

เกิดภาวะหนาวสั่น (Shivering)   ทำให้ร่างกายต้องการใช้ออกซิเจนเพิ่มขึ้น

อาจนำไปสู่ภาวะกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด   หัวใจเต้นผิดจังหวะ   การฟื้นตัวจากยาสลบช้า

แผลผ่าตัดติดเชื้อและหายช้า   จากการศึกษาพบว่า

อาการหนาวสั่นมีความสัมพันธ์กับการลดลงของอุณหภูมิร่างกายโดยเฉพาะอุณหภูมิที่ผิวหนัง

การป้องกันไม่ให้อุณหภูมิร่างกายลดต่ำลง จึงเป็นการป้องกันการเกิดภาวะหนาวสั่น (Shivering)

และภาวะอื่นๆที่กล่าวมาข้างต้น   วิธีการป้องกันการเกิดอุณหภูมิร่างกายต่ำมีหลายวิธี   ได้แก่

การอบอุ่นร่างกายภายใน   เช่น การอุ่นสารน้ำและเลือด   การให้ก๊าซดมสลบที่มีความชื้นและอุ่น

การอบอุ่นร่างกายภายนอก   ได้แก่   การปกคลุมผิวหนังให้มิดชิด   การปรับอุณหภูมิห้องผ่าตัด

การใช้อุปกรณ์ให้ความร้อนซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน   ได้แก่ ผ้าห่มเป่าลมอุ่น (Blanket

warmers) แต่เป็นอุปกรณ์ที่มีราคาแพงและอายุการใช้งานสั้น

จากสถิติหน่วยงานวิสัญญีโรงพยาบาลเสนา ตั้งแต่ พ.ศ.2559-2561 มีผู้มารับบริการจำนวน 2,215, 2,564 และ 2,744 คน พบอุบัติการณ์การเกิดอาการหนาวสั่นจำนวน 71, 121 และ 348 คน คิดเป็นร้อยละ 3.2, 4.7 และ 12.7 ตามลำดับ ทางผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการป้องกันการสูญเสียความร้อนจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้ชุดอุ่นไอรักต่อการเกิดภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำในผู้ป่วยผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องด้วยวิธีระงับความรู้สึกเฉพาะส่วนในห้องผ่าตัด ซึ่ง “ชุดอุ่นไอรัก” เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้หลักการเรื่องการแผ่รังสีความร้อน ซึ่งเป็นกลไกหลักในการสูญเสียความร้อนถึงร้อยละ 60 โดยการใช้ชุดอุ่นไอรัก จะเริ่มห่มให้ผู้ป่วยตั้งแต่ก่อนการผ่าตัด ซึ่งจะป้องกันผิวหนังไม่ให้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง ส่งผลทำให้อุณหภูมิร่างกายของผู้ป่วยหลังผ่าตัดไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ลดปัญหาการเกิดอุณหภูมิร่างกายต่ำ ลดการเกิดอาการหนาวสั่น และสามารถลดการใช้ผ้าห่มเป่าลมอุ่นจากบริษัทเวชภัณฑ์ ที่มีอยู่อย่างจำกัด

วัตถุประสงค์

เพื่อเปรียบเทียบอุณหภูมิร่างกายผู้ป่วยผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องด้วยวิธีฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการห่มด้วยผ้าห่มธรรมดา กับกลุ่มที่ได้รับการห่มด้วยชุดอุ่นไอรัก

4. วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษากึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research)

เพื่อศึกษาผลของการใช้ชุดอุ่นไอรักต่อการเกิดภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำในผู้ป่วยผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องด้วยวิธีฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

บนพื้นฐานของอำนาจการวิเคราะห์ (Power analysis) ของ Cohen (1988) โดยกำหนดให้ขนาดอิทธิพลกลุ่ม (Effect size) ขนาดปานกลาง เท่ากับ .50 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 อำนาจการทดลอง (Power) .80 การทดสอบสมมติฐานแบบข้างเดียว (One – tailed test) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 28 คน ในการศึกษาครั้งนี้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุม (Control group) หมายถึง กลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ จำนวน 15 คน และกลุ่มทดลอง (Experimental group) หมายถึง กลุ่มที่ได้รับชุดอุ่นไอรัก จำนวน 15 คน

วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา คือ

หญิงที่มารับการผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องด้วยวิธีฉีดยาชาเข้าช่องน้ำไขสันหลัง ที่โรงพยาบาลเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่าง คือ หญิงที่มารับการผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องด้วยวิธีฉีดยาชาเข้าช่องน้ำไขสันหลัง ที่มีคุณสมบัติดังนี้

1. หญิงตั้งครรภ์วัยเจริญพันธุ์ อายุ 15-49 ปี
2. ASA Physical Status II (America Society of Anesthesiologists, 2012) หรือมีโรคประจำตัวที่สามารถควบคุมโรคได้
3. หญิงที่ได้รับการผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องที่นัดไว้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นการผ่าตัดเร่งด่วน (Urgency) แต่ไม่ฉุกเฉินที่ยังสามารถรอได้
4. ไม่มีโรคร่วมเกี่ยวกับระบบต่อมไร้ท่อ ระบบหลอดเลือดและหัวใจในขณะตั้งครรภ์
5. ไม่มีไข้ในระยะก่อนผ่าตัด โดยวัดอุณหภูมิแกนกลางอยู่ระหว่าง 36.0-37.5

องศาเซลเซียส เมื่อมาถึงห้องผ่าตัด

6. เป็นผู้ป่วยที่มีสติสัมปชัญญะครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่มีประวัติการเจ็บป่วยทางจิต และสามารถสื่อสารได้ด้วยภาษาไทย

7. เป็นผู้ป่วยที่มีความสมัครใจ และยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย
เกณฑ์การคัดออก

1. ผู้ป่วยที่มีภาวะไข้ ตั้งแต่ระยะก่อนให้ยาระงับความรู้สึกเฉพาะส่วน

2. มีการผ่าตัดอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องร่วมด้วย โดยไม่ได้วางแผนล่วงหน้า เช่น

การผ่าตัดเอามดลูกออก (Hysterectomy) การเย็บซ่อมกระเพาะปัสสาวะและท่อปัสสาวะ การเย็บซ่อมลำไส้ เป็นต้น

3. เสียเลือด มากกว่า 1,000 มิลลิลิตร

4. เปลี่ยนวิธีระงับความรู้สึกจากแบบเฉพาะส่วนเป็นการระงับความรู้สึกแบบทั่วร่างกาย

5. เกิดภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรง เช่น การทำงานของหัวใจผิดปกติ เกิดอาการชัก

หรือเกิดอาการแพ้ยาขั้นรุนแรง เป็นต้น

การสุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีเลือกแบบสะดวก (Convenience sampling)

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อย

โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างทุกรายที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์เข้ากลุ่มควบคุมจนครบ 15 ราย

แล้วจึงเลือกเข้ากลุ่มทดลอง อีก 15 ราย เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของกลุ่มตัวอย่าง

และปัญหาจริยธรรมระหว่างกลุ่มที่ได้รับ และไม่ได้รับการอบอุ่นร่างกายจากชุดอุ่นไอรัก

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ความถี่ ร้อยละ สถิติที่ และสถิติไคสแควร์

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของอุณหภูมิแกนในระยะผ่าตัดระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้สถิติทดสอบที (เนื่องจากการกระจายของข้อมูลเป็นปกติ)

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของอาการหนาวสั่น ในระยะผ่าตัดระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้สถิติไคสแควร์

5. ผลการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษากึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบ 2 กลุ่ม วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (2 group pretest - posttest design) โดยศึกษาเกี่ยวกับผลของการใช้ชุดอ่อนไอรักต่อการเกิดภาวะอุณหภูมิกายต่ำในผู้ป่วยผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องด้วยวิธีฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง ที่เข้ารับการผ่าตัดในหน่วยงานวิสัญญีโรงพยาบาลเสนา ระหว่างเดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม ผลการวิจัยเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายตามลำดับดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลส่วนบุคคล อายุหน้าหนัก ส่วนสูง BMI Gravida Para Gestational age

ส่วนที่ 2

ข้อมูลอุณหภูมิแกนและการเปรียบเทียบความแตกต่างของอุณหภูมิแกนในระยะผ่าตัด

ส่วนที่ 3 ข้อมูลอาการหนาวสั่น และการเปรียบเทียบความแตกต่างของอาการหนาวสั่นในระยะผ่าตัด

การวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการผ่าตัด ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม

กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงที่มารับการผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องด้วยวิธีฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลังที่โรงพยาบาลเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 ราย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 15 ราย และกลุ่มควบคุม 30 ราย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปได้ผลการวิเคราะห์พบว่าในการศึกษานี้ กลุ่มตัวอย่าง มีอายุเฉลี่ย 27.97ปี (± 4.8) หน้าหนักเฉลี่ย 74.86 กิโลกรัม (± 13.99) ความสูงเฉลี่ย 159.46 เซนติเมตร (± 3.58) Gravida 2.1(± 0.88) Para 0.87 (± 0.68) Gestational age 37.9 (± 1.12)

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะของหญิงตั้งครรภ์ในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ในด้านอายุหน้าหนัก ส่วนสูง BMI Gravida Para Gestational age พบว่าไม่แตกต่างกัน ($p > .05$)

เมื่อทดสอบการกระจายของอุณหภูมิในห้องผ่าตัด จะพบว่า การกระจายของข้อมูลเป็นโค้งปกติ ดังนั้นจะทดสอบความแตกต่างของอุณหภูมิกายระหว่างสองกลุ่มด้วยสถิติที (Independent T-test) ดังแสดงในตาราง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลอุณหภูมิแกนและการเปรียบเทียบความแตกต่างของอุณหภูมิแกนในระยะผ่าตัด ตารางที่ 1 เปรียบเทียบอุณหภูมิกายนาที่ที่ 0, 15, 30, 45 และ 60 ระหว่างกลุ่มที่ใช้ผ้าห่มปกติ (n=15) กับกลุ่มที่ใช้ชุดอุ่นไอรัก (n=15) ด้วยสถิติทดสอบที (Independent T-test)

	กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{x}$	SD	T-test	p-Value
อุณหภูมิที่ 0 นาที่	กลุ่มควบคุม (n=15)	36.2467	.44540	1.883	.070
	กลุ่มทดลอง (n=15)	35.9200	.50313		
อุณหภูมิที่ 15 นาที่	กลุ่มควบคุม (n=15)	36.2067	.36736	1.276	.106
	กลุ่มทดลอง (n=15)	36.0267	.40438		
อุณหภูมิที่ 30 นาที่	กลุ่มควบคุม (n=15)	35.7286	.36884	-.966	.175
	กลุ่มทดลอง (n=15)	35.8800	.47238		
	กลุ่มควบคุม (n=15)	32.8727	7.92453	-1.200	.129

อุณหภูมิที่ 45 นาที	กลุ่มทดลอง (n=15)	35.7462	.58397		
อุณหภูมิที่ 60 นาที	กลุ่มควบคุม (n=15)	35.1000	.28284	.866	.273
	กลุ่มทดลอง (n=15)	34.8000	.34641		
อุณหภูมิในห้อง พักฟื้น	กลุ่มควบคุม (n=15)	35.2400	.47479	-2.620	.007*
	กลุ่มทดลอง (n=15)	35.7133	.51390		

*p < .05

จากตารางที่ 1

แสดงค่าเฉลี่ยของอุณหภูมิแกนของกลุ่มตัวอย่างพบว่าอุณหภูมิแกนเฉลี่ยของกลุ่มควบคุมมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ตั้งแต่ระยะหลังอบอุ่นร่างกาย จนถึงเสร็จการผ่าตัด

ส่วนกลุ่มทดลองอุณหภูมิแกนจะเพิ่มขึ้นในช่วงหลังอบอุ่นร่างกายและค่อยลดลงทีละน้อย

เมื่อทดสอบทางสถิติพบว่า อุณหภูมิกายนาที่ที่ 0, 15, 30, 45 และ 60

นาที่ทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

แต่อุณหภูมิภายในห้องพักฟื้นหลังผ่าตัดระหว่างกลุ่มที่ได้รับผ้าห่มตามปกติแตกต่างจากกลุ่มที่ได้รับผ้าห่มอุ่นไอรัก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p = .007)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลอาการหนาวสั่น และการเปรียบเทียบความแตกต่างของอาการหนาวสั่น ในระยะผ่าตัด

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบอาการหนาวสั่นระหว่างกลุ่มที่ใช้ผ้าห่มตามปกติกับกลุ่มที่ใช้ชุดอุ่นไอรัก ด้วยสถิติไคกำลังสอง

กลุ่มตัวอย่าง	อาการหนาวสั่น			χ^2	p
	เกิด	ไม่เกิด	รวม		
	นวน	ยละ	,	,	
มที่ใช้ผ้าห่มตามปกติ	3	7		382	17

จากตาราง พบว่ากลุ่มควบคุมจำนวน 15 ราย เกิดอาการหนาวสั่นในระยะผ่าตัด จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.33 และไม่เกิดอาการหนาวสั่นในระยะหนาวสั่น จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 86.67 สำหรับกลุ่มทดลองจำนวน 15 ราย ไม่เกิดอาการหนาวสั่นในระยะผ่าตัด แต่เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มพบว่าไม่แตกต่างกัน ($p=.017$)

สรุปผลการทดลอง จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า

1. อุณหภูมิกายผู้ป่วยผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องด้วยวิธีฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการห่มด้วยผ้าห่มธรรมดา กับกลุ่มที่ได้รับการห่มด้วยชุดอุ้งไอรัก แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. อาการหนาวสั่นของผู้ป่วยผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องด้วยวิธีฉีดยาชาเข้าช่องไขสันหลัง ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการห่มด้วยผ้าห่มธรรมดา กับกลุ่มที่ได้รับการห่มด้วยชุดอุ้งไอรัก ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ควรขยายผลไปใช้ในผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดชนิดอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยที่มีการผ่าตัดใหญ่เนื่องจากใช้เวลาในการผ่าตัดนาน ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากอุณหภูมิในห้องผ่าตัดรวมถึงการสูญเสียเลือดและสารน้ำระหว่างผ่าตัด เอกสารอ้างอิง

กฤษมา กำจร. (2555). สัญญาณชีพ. กรุงเทพมหานคร: ยูนิตีพับลิเคชัน.

ชนิดา อนุวัธนวิทย์. (2555).

การศึกษาผลการให้ยาระงับความรู้สึกทางช่องไขสันหลังในหญิงตั้งครรภ์ที่เข้ารับ

การผ่าตัดคลอดในโรงพยาบาลตราด.

วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิกโรงพยาบาลพระปกเกล้า. 29(2), 123-132

จิตติมา ชินะโชติ และคณะ. (2557). ทัศนคติระดับพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: พี เอ ลีฟวิ่ง.

เบ็ญจวรรณธีระเทิดตระกูล.(2554). การพยาบาลผู้ป่วยหลังผ่าตัดในห้องพักฟื้น. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ

พี ลีฟวิ่ง จำกัด.

ปรากฏรัตน์ สุวรรณจินดา. (2554). ภัยของการให้ยาระงับความรู้สึก. กรุงเทพมหานคร:

ยูนิตีพับลิเคชัน.

ปวีณา บุญบุรพงค์,อรนุช เกี่ยวข้องและเทวารักษ์ วีระวัฒน์กานนท์. (2556). ทัศนคติวิทยาชั้นต้น.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รจนาก หอมดี. (2555).

ผลของโปรแกรมการใช้ข้อมูลเตรียมความพร้อมอย่างมีแบบแผนร่วมกับการใช้ผ้าห่ม

แบบเป่าลมร้อนต่ออุณหภูมิของร่างกายและภาวะหนาวสั่นในผู้สูงอายุผ่าตัดเปลี่ยนข้อเข่าเทียม.

วารสารพยาบาลตำรวจ. 4(1),55-68

สมศรี ดาวฉาย. (2557). อุปกรณ์การแพทย์ในหอผู้ป่วยวิกฤติ. กรุงเทพมหานคร : เอสทีซี
มีเดียแอนด์ มาเก็ต

ติ้ง.

สุรเกียรติ อาชานุกาพ. (2555). ตำราการตรวจรักษาโรคทั่วไป 2. กรุงเทพมหานคร: โฮลิสติก
พับลิชชิ่ง.

อมรา พานิช. (2556). การเตรียมผู้ป่วย และการให้ยาก่อนดมยาสลบ, ใน อมรา พานิช, มยุรี
วศินานุกร,

วิสัญญีวิทยา (หน้า 3). กรุงเทพมหานคร : โอ เอสพรีนติ้งเฮาส์.

อังกาบ ปราการรัตน์, วิมลลักษณ์ สนั่นศิลป์, ศิริลักษณ์ สุขสมปอง, ปฏิภาณ ตุ่มทอง (บ.ก.).
(2556). ตำรา

วิสัญญีวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เอ-พลัสพรีน.